

národní
úložiště
šedé
literatury

Otevřený přístup k vědeckým informacím - Open Access, Open Science, etc.

Svoboda, Martin; Dibuszova, Eva
2019

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-407853>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Licence Creative Commons Uveďte původ-Neužívejte komerčně-Nezpracovávejte 4.0

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 24.04.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

NTK

50°6'14.083"N, 14°23'26.365"E
Národní technická knihovna
National Library of Technology

Otevřený přístup k vědeckým informacím - Open Access, Open Science, etc.

Open Access - Seeking Balance

KRECon, 7. – 8. 11. 2019

martin.svoboda@techlib.cz, eva.dibuszova@czechelib.cz

Shrnutí

- Východiska – popis situace
- Vznik a modely OA
- Stav ve světě
- ... a u nás
- A co bude dále

Jak to začalo

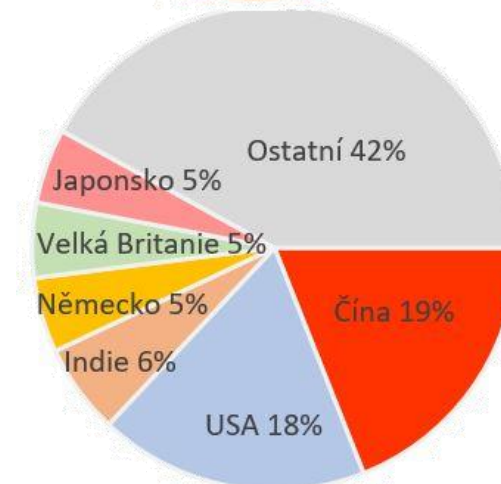
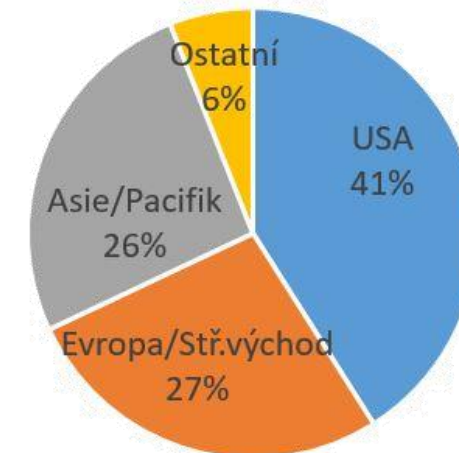
- Vědecká komunikace – před 350 lety učené společnosti:
 - Journal des sçavans: pondělí, 5. ledna **1665** (Ludvík XIV - král Slunce, Denis de Sallo)
 - Philosophical Transactions of the Royal Society: pátek, 6. března **1665** (Charles II, Boyle, Wren, ...)
- Původní cyklus: vědec napíše -> vydavatel zrediguje a upraví pro tisk -> vytiskne a prodá za předplatné
- Problémy: cena, dostupnost, rychlost – peer review trvá dlouho
- „Publish or Perish“
- Vydavatelé našli bonanzu >>> „Serials crisis“ vrcholí těsně před internetem

Proč je nutné publikovat v top časopisech?

- Našlo se „objektivní“ měřítko kvality pro hodnocení vědy – pro hodnocení jednotlivců, ústavů, institucí, mj. také kvůli přidělování prostředků
- Za publikování svého článku jsou autoři ochotni vzdát se svých **majetkových práv** (zejména v STM)
- Toho vydavatelé využívají a rádi autorům vyhoví -> článků přibývá 5 % ročně
- Vydavatelům nutno přiznat obrovské inovace proti tištěným časopisům, ale růst cen předplatného je neúnosný

Hřiště (STM Report 2018)

- Legálně zbrojní a farmaceutický průmysl, kromě toho drogy a obchod s bílým masem – to jsou konkurenti vydávání vědeckých časopisů pokud jde o výnosnost
 - kupř. Elsevier je posledních 30 let na NYSE trvale v černých číslech. Ochota k jakékoliv změně je minimální
- Nejskvělejší je, že jde většinou o **veřejné peníze** – žádné riziko
- Jen STM vydavatelský průmysl má obrát 25,7 miliardy USD
- 10 000 vydavatelů, 42 500 peer-reviewed časopisů, z nich je 22 500 ve Scopus a 11 800 v DOAJ (každý rok + 4 %)
- > 3 miliony článků ročně z nich cca 260 000 je v Gold OA
- Autorství: Čína 19 %, USA 18 %, Indie 6 %, DE, UK, JP 5 %

Vznik OA

- 1970 – anonymní ftp archivy, „nástěnky“, USENET
- 1991 – arXiv.org
- 2002 – Budapest OA Initiative – George Soros - altruistická
- Jun 2003 – Bethesda Statement on Open Access Publishing – US NIH - pragmatická
- Oct 2003 – Berlin Declaration on OA to Knowledge in the Sciences and Humanities
- 2012 – Finch Report – make all publicly-funded research in the UK OA from 2014
- 2013 – SCOAP³/CERN podepisuje 3letý „cost-neutral“ kontrakt na OA pro jaderné fyziky
- 2015 – MPDL White paper: **„there is enough money in the system for a transition to OA“**
- 2016 – Council of Europe Competitiveness Council: „OA by 2020“
- 2018 – Plan S – cOAlition S

Co je cílem – jaké výhody

1. Změnit nekontrolovatelný nákup předplatného: platba za čtení, každá instituce řekne, co chce + platby APC, na platbu za publish & read, modelů je řada, každý vydavatel jinak
2. Dokument je pod licencí CC- BY, i majetková práva zůstanou autorovi
3. Ke všem výsledkům mají přístup všichni – propojení akademického výzkumu s průmyslem
4. Vyšší využití výsledků -> vyšší citovanost
5. Snaha získat detailní statistiky, právo na Text & Data Mining - následné zpracování textů
6. Zjednodušení technologií – odpadá nutnost ověřování adresy/osoby
7. Přínos pro stát i výzkumné organizace – jasný přehled o tom, za co se platí: **nutný sběr dat v místě vzniku = u autora**
 - Podstatná podmínka úspěšného jednání s vydavateli

Modely

- **Green OA**
 - self-archiving, institucionální repozitáře, DOAR × vyhledatelnost
 - nejistá kvalita – near-final version, accepted manuscript, postprint
 - embargo 6, 12, 24 měsíců!

- **Gold OA**
 - platí autor (SCOAP3, OA2020 – Publish & Read model)
 - full OA časopisy × **hybridní časopisy – double dipping** => 70% nárůst ceny!
 - APC– Article Processing Charge: 0 – 7 000 €
 - podporují všechny významné iniciativy

- **DOAJ** (Directory Of Open Access Journals) & **OASPA** (Open Access Scholarly Publishers Association)

Aktuální stav ve světě

- **SCOAP³** s podporou CERN „kupuje zboží, které vydavatelé nechtěli prodávat“
 - de facto nakupuje právo publikovat OA ve dvanácti časopisech (mj. Elsevier, Springer, APS) na 3 roky **za stejnou cenu**, kolik stejné státy platily na předplatném (> 3000 institucí ze 44 zemí)
- **Rada pro konkurenceschopnost RE 27. 5. 2016** žádá
 - úplný Open Access od roku 2020, Findable, Accessible, Interoperable a Reusable přístup k vědeckým datům, modernizaci autorského práva Text and Data mining.
- Science Europe resp. cOAlition S vyhlásila 4. 9. 2018 **Plan S** zavazující
 - **poskytovatele podpory, aby zajistili**, že vše, co podporují, se publikuje buď v OA časopisech nebo OA úložištích, revize 31. 5. 2019; podpora „hybridního“ končí 2024
 - Od 1. 1. 2021 by tedy mělo platit klíčové heslo: „full & immediate Open Access“
- **Iniciativa OA2020** (podporovaná Max Planck Digital Library)
 - **Expression of Interest** in the Large-scale Implementation of Open Access to Scholarly Journals
 - 151 signatářů ze 39 zemí a 3 mezinárodních organizací
 - OA2020 doporučuje jako možnou cestu **transformativní** smlouvy, podle kterých se prostředky původně vynakládané na předplatné použijí na publikování OA

Plan S ve zkratce

Part I: The Plan S Principles

“With effect from 2021, all scholarly publications on the results from research funded by public or private grants provided by national, regional and international research councils and funding bodies, must be published in Open Access Journals, on Open Access Platforms, or made immediately available through Open Access Repositories without embargo.”

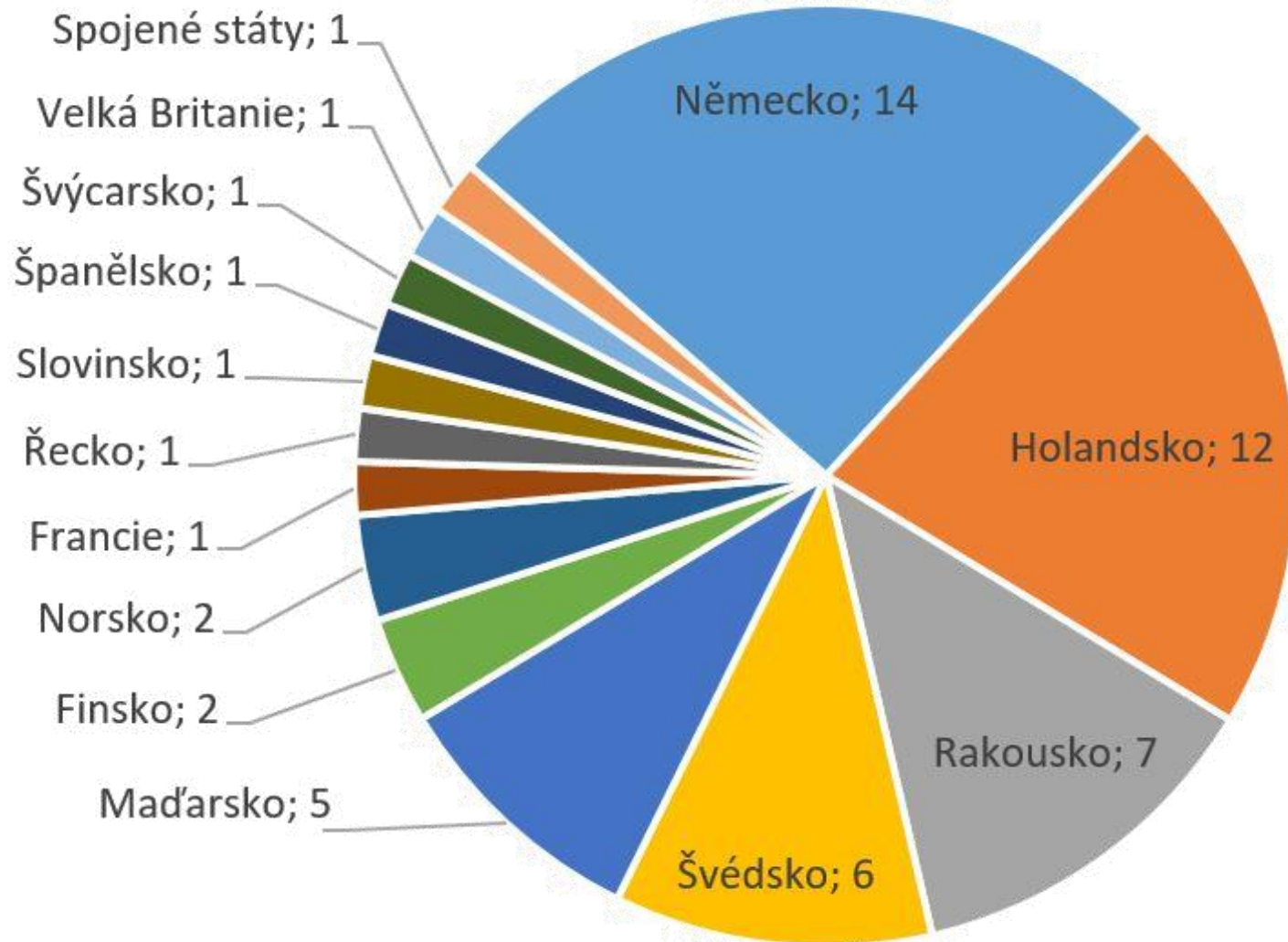
Part II: Guidance on the Implementation of Plan S

	Open Access publishing venues (journals or platforms)	Subscription venues (repository route)	Transition of subscription venues (transformative arrangements)
Route	Authors publish in an Open Access journal or on an Open Access platform.	Authors publish in a subscription journal and make either the final published version (Version of Record (VoR)) or the Author's Accepted Manuscript (AAM) openly available in a repository.	Authors publish Open Access in a subscription journal under a transformative arrangement.
Funding	cOAlition S funders will financially support publication fees.	cOAlition S funders will not financially support 'hybrid' Open Access publication fees in subscription venues.	cOAlition S funders can contribute financially to Open Access publishing under transformative arrangements.

Aktuální stav ve světě

Počet transformativních smluv podle zemí

Zdroj: ESAC, 3. 11. 2019

Aktuální stav doma

- Národní strategie otevřeného přístupu k vědeckým informacím na léta 2017–2020 schválena konci roku 2017- ovšem bez úkolů, bez termínů, bez prostředků, bez odpovědností
- Akční plán schválen v dubnu 2019
 - Okamžitá podpora auto-archivace => nutný audit institucionálních úložišť, ale embargo!!!
 - Vytvoření pracovní skupiny pro podporu jednání s vydavateli
 - Potřebujeme podporu, pokud jednání nebudou úspěšná
 - Zjištění „kolik je peněz v systému“ – nutná podpora všech VO
 - CzechELib pokrývá ve finančním objemu 80 – 90 % výdajů na předplatné
 - Potřebujeme znát předplatné na EIZ **mimo CzechELib**
 - Potřebujeme znát výdaje na **APC jednotlivých institucí, ideálně ke kterému vydavateli**
 - **Pak můžeme informovaně jednat**

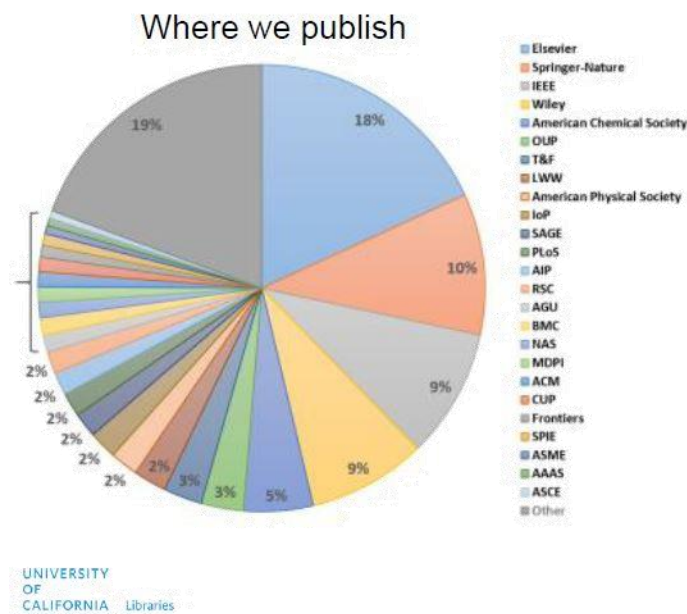

Co nutně potřebujeme

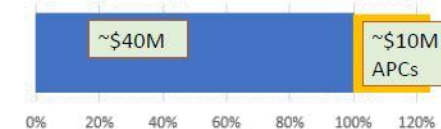
- Znalosti

- kolik je peněz v systému
- kolik publikujeme
- kolik autorů publikuje
- kde publikují
- co čteme
- citování
 - jak jsou citováni naši autoři
 - u kterého vydavatele citovanost klesá
- ... a použijeme čísla pro nás výhodná

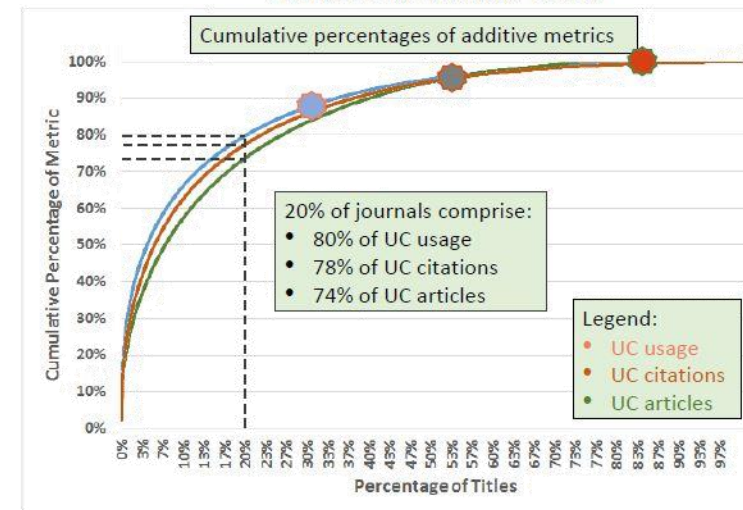
Know your numbers

What we're paying

What's read and cited

Jak budeme vyjednávat

- Smlouvy by měly být finančně neutrální, můžeme připustit malé zvýšení
- Skladba poplatku: „reading fee“ + „publishing fee“
- Vydavatel musí cítit, že jsme pod tlakem vlády, RVVI, ČKR, AV ČR, AKVŠ, ...
- Odejít od jednacího stolu je také možný strategický krok – potřebujeme podporu celé VaVaI obce
- Připravený plán alternativního přístupu
- Nejdůležitější je neztratit odvahu

Děkuji za pozornost

Otázky?

martin.svoboda@techlib.cz

Sir Tim Berners-Lee

for Nobel prize !